

RAAP-NOTITIE 4743

Plangebied Ecologische parkzone te Oudehaske

Gemeente De Friese Meren

Archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en
verkennd booronderzoek

Archeologisch Adviesbureau

10500 voor Chr.

3750 voor Chr.

2200 voor Chr.

700 voor Chr.

150 na Chr.

320 na Chr.

250 na Chr.

1650 na Chr.

Colofon

Opdrachtgever: gemeente De Friese Meren

Titel: Plangebied Ecologische parkzone te Oudehaske, gemeente De Friese Meren; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en verkennend booronderzoek

Status: eindversie

Datum: 20 maart 2014

Auteur: *M. Schepers MA*

Projectcode: FMEP

Bestandsnaam: NO4743_FMEP.docx

Projectleider: M. Schepers MA

Projectmedewerker: E.J.M. van der Zwet

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 60675

Autorisatie: dr. T.J. ten Anscher

Bevoegde overheid: gemeente De Friese Meren

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2014

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

1 Inleiding

1.1 Administratieve gegevens

- *type onderzoek*: een bureauonderzoek en verkennend booronderzoek
- *onderzoekskader*: ter plaatse wordt een ecologische parkzone ontwikkeld
- *datum veldonderzoek*: 12 maart 2014
- *locatie*:
 - *naam*: Ecologische parkzone
 - *plaats*: Oudehaske
 - *gemeente*: De Friese Meren
 - *provincie*: Fryslân
 - *toponiem*: niet van toepassing
 - *oppervlakte plangebied*: 3,2 ha
 - *kaartblad topografische kaart Nederland, schaal 1:25.000*: 11C
 - *centrumcoördinaten (X/Y)*: 188.275 / 552.142
- *afbakening onderzoekszone*: straal van 300 m rondom het plangebied
- *ARCHIS-vondstmeldingsnummer(s)*: niet van toepassing
- *ARCHIS-waarnemingsnummer(s)*: niet van toepassing
- *ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer*: 60675
- *documentatie*: De documentatie van het project wordt bij RAAP bewaard onder de projectcode FMEP en wordt binnen een termijn van twee jaar overgedragen aan het Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis.

1.2 Aanleiding en doelstelling

In het plangebied wordt een ecologische parkzone ontwikkeld. Met welke bodemingrepen dit precies gepaard gaat, is op het moment van schrijven onbekend. Ten behoeve van de omgevingsvergunning is in de geest van de FAMKE een bureauonderzoek en een verkennend booronderzoek uitgevoerd. De doelstelling van het onderzoek is het vaststellen van de archeologische waarde van het terrein. Hiertoe is inzicht in de bodemopbouw en de gaafheid ervan van belang en dient te worden onderzocht of in het terrein aanwijzingen zijn voor archeologische waarden.

1.3 Onderzoeksvragen

1. Zijn de archeologisch relevante niveaus intact?
2. Heeft dat gevolgen voor de archeologische verwachting?
3. Zijn er aanwijzingen voor (grotere) archeologische nederzettingen?
4. Is archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk?

1.4 Randvoorwaarden

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; <http://www.sikb.nl>), geldt in de praktijk als richtlijn. RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden.

Archeologische perioden			
Tijdperk			Datering
Nieuwste tijd (=Nieuwe tijd C)			1795
Nieuwe tijd	B		1650
		A	1500
Middeleeuwen	Laat		1250
		Vol	1050
	Vroeg	Ottoons	900
		Karolingisch	725
		Merovingisch laat	525
		Merovingisch vroeg	450
Romeinse tijd	Laat		270
		Midden	70 na Chr.
		Vroeg	15 voor Chr.
Prehistorie	IJzertijd	Laat	250
		Midden	500
		Vroeg	800
	Bronstijd	Laat	1100
		Midden	1800
		Vroeg	2000
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2850
		Midden	4200
		Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	6450
		Midden	8640
		Vroeg	9700
	Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat	12.500
		Jong B	16.000
		Jong A	35.000
		Midden	250.000
		Oud	

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Het bureauonderzoek dient om een gespecificeerde archeologische verwachting op te stellen. Hiervoor worden verschillende bronnen gebuikt (zie literatuurlijst).

2.2 Geomorfologie en bodem

Ter plaatse van het plangebied bestaat de bodem voor het overgrote deel uit veldpodzolgronden in leemarm en zwak lemig fijn zand (Stiboka, 1976a: code Hn21). In de noordoosthoek van het plangebied ligt een moerige podzolgrond met een humushoudend zanddek en een moerige tussenlaag (zWp.). Ten oosten van Oudehaske, ter plaatse van het plangebied, is deze laag gediepploegd (Stiboka, 1976b: 78). Op de geomorfologische kaart staat het gehele plangebied en de ruime omgeving aangeduid als een ontgonnen veenvlakte (geraadpleegd via ARCHIS).

2.3 Archeologische gegevens

Direct ten noordoosten van het plangebied is in 1990 een vuursteenvindplaats van de Ahrensburgcultuur opgegraven door het BAI (Stapert, 1990). Bij dit onderzoek bleek dat de vindplaats geheel verploegd en in de bouwvoor opgenomen was. In de archeologische verwachtings- en advieskaart voor de gemeente Skarsterlân (per 1 januari 2014 opgegaan in De Friese Meren) wordt wel nog benadrukt dat de vindplaats van belang is omdat vindplaatsen van deze ouderdom (ca. 11.000 jaar) verder in de gemeente onbekend zijn (Exaltus & Asmussen, 2003: 13).

2.4 Historische situatie

- *historisch gebruik*: volgens de kaart uit 1694 van Schotanus à Sterringa (1718) was aan het eind van de 17e eeuw ter plaatse geen bebouwing aanwezig. Volgens de kaart van Huguenin (1819-1829) is het plangebied in de eerste helft van de 19e eeuw al verkaveld, maar er is nog steeds geen bebouwing aanwezig (Versfelt & Schroor, 2005). Aan het begin van de 20e eeuw is deze situatie vrijwel onveranderd en bestaat het plangebied uit natte weidegronden (Robas producties, 1990).
- *consequentie voor de archeologie (verwachting, verstoringen, resten van historische bebouwing)*: resten van historische bebouwing zijn ter plaatse niet waarschijnlijk. Mochten deze er wel zijn, dan is er grote kans dat deze door ploegen beschadigd zijn geraakt.

2.5 Huidige en toekomstige situatie

- *huidig gebruik*: het terrein is in gebruik als weiland. Ten tijde van het veldonderzoek liepen er schapen. Grote hoeveelheden pitrus (*Juncus effusus*) in het gehele plangebied wijzen op een relatief natte ondergrond en mogelijke aanwezigheid van veen(resten).

- *toekomstig gebruik*: in het plangebied wordt een ecologische parkzone ontwikkeld. Met welke bodemingrepen dit precies gepaard gaat, is op het moment van schrijven onbekend.

2.6 Gespecificeerde archeologische verwachting/advies

- *archeologische verwachtingskaart*: volgens de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Skarsterlân (Exaltus & Asmussen 2003 [Skarsterlân is per 1 januari 2014 opgegaan in De Friese Meren]) ligt het plangebied grotendeels in een dekzandlandschap met een middelmatige archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de periode Steentijd tot en met Vroege Bronstijd. De verwachting is dat de bodem sterk verstoord is. Het terrein in de noordoosthoek van het plangebied wordt aangemerkt als een veenweidegebied met een middelmatige kans op de aanwezigheid van vindplaatsen uit de periode Steentijd tot en met Vroege Bronstijd, waarbij de conservering sterk afhankelijk is van de diepteligging. Gezien de staat van de vuursteenvindplaats op het belendende perceel en de opmerkingen over de staat van de bodem bij de bodemkaart, is het terrein zeer waarschijnlijk verploegd.
- *gespecificeerde archeologische verwachting*: op basis van de resultaten van het bureauonderzoek kunnen in het noordoosten van het plangebied resten van vuursteenvindplaatsen uit het Paleolithicum voorkomen. Het niveau waarin archeologisch resten te verwachten zijn, namelijk de top van het dekzand, is zeer waarschijnlijk niet intact.
- *archeologische advies*: volgens de FAMKE (Friese Archeologische MonumentenKaart Extra; <http://www.fryslan.nl/famke>) is voor het noordoostelijke deel van het plangebied voor de periode Steentijd-Bronstijd een waarderend onderzoek nodig. Hier worden zes boringen gezet. Voor de rest van het terrein (veruit het grootste deel) volstaat een quickscan, in dit geval neerkomend op ongeveer zes boringen.

3 Veldonderzoek

3.1 Methode

- *positie boringen*: de boringen in het noordoostelijke deel van het plangebied zijn gezet in twee raaien van elk drie boringen. De afstand tussen de boringen bedraagt 50 m, de afstand tussen de raaien 40 m. In de rest van het plangebied zijn de boringen eveneens in twee raaien gezet (drie en vier boringen), waarbij de afstand tussen de boringen vergroot is naar 75 m. De afstand tussen de raaien is wederom 40 m (figuur 1).
- *gebruikt boormateriaal*: gutsboor (diameter 3 cm)
- *totaal aantal boringen*: 13
- *minimaal geboorde diepte*: 0,5 m -Mv
- *maximaal geboorde diepte*: 1,0 m -Mv
- *boorbeschrijvingen*: lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989). De uitgebreide boorbeschrijvingen (inclusief lithologisch profiel) zijn opgenomen in bijlage 1.
- *X-/Y-coördinaten boringen gemeten met*: meetlinten

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

De gedetailleerde beschrijving van de boringen is opgenomen in bijlage 1. In de meeste boringen (boringen 1 t/m 4, 6 t/m 9, 12 en 13) is de bodem tot in de C-horizont verstoord. Dat in het verleden ter plaatse veen aanwezig moet zijn geweest, blijkt uit de aanwezigheid van veenbrokken in de verstoorde lagen tussen de bouwvoor en de C-horizont in de boringen 1, 2 en 7. In de boringen 5 en 12 is nog een dun laagje (2 cm) intact veen op het dekzand aangetroffen. Direct onder dit laagje is het dekzand niet geel maar grijs, waarschijnlijk als gevolg van uitspoeling. Hier is echter geen sprake van een podzolbodem, blijkens de afwezigheid van een inspoelingsniveau (B-horizont) hieronder. Het gaat waarschijnlijk om horizontale verplaatsing van water aan de basis van het veen.

In de boringen 10 en 11 wijkt het beeld duidelijk af. In beide boringen is een zwak ontwikkelde podzolbodem waarneembaar, met een BC-horizont met een dikte van ongeveer 40 cm. Onder deze bodem is een sterk siltige zandlaag waargenomen. Vermoedelijk gaat het om de bodem van een natte laagte (vennetje) die op een gegeven moment is dichtgestoven waarna zich een bodem heeft gevormd. De zwakke ontwikkeling van deze bodem wijst erop dat het zand ook hier relatief snel door veen overdekt is geraakt.

Archeologie

Bij het veldonderzoek zijn geen aanwijzingen voor archeologie aangetroffen.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

In deze paragraaf worden de conclusies gegeven in de vorm van de antwoorden op de specifieke onderzoeksvragen (zie § 1.3).

1. *Zijn de archeologisch relevante niveaus intact?*

De archeologisch potentieel relevante niveaus zijn in de meeste boringen geheel in de bouwvoor opgenomen. Alleen in de zuidwesthoek van het plangebied, ter plaatse van de boringen 10 en 11, is een zwak ontwikkelde bodem waargenomen. Op deze locatie moet het ook in het verleden grote delen van het jaar vrij nat zijn geweest, waardoor sporen van bewoning daar niet waarschijnlijk zijn.

2. *Heeft dat gevolgen voor de archeologische verwachting?*

Ter plaatse zijn geen intacte archeologisch resten te verwachten.

3. *Zijn er aanwijzingen voor (grotere) archeologische nederzettingen?*

Nee.

4. *Is archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk?*

Nee. Wel zou het, als er in de noordoosthoek van het plangebied graafwerk verricht wordt, gezien de directe nabijheid van een Ahrensburgvindplaats, het overwegen waard zijn om amateurarcheologen hierbij aanwezig te laten zijn. Beschermende maatregelen zijn niet nodig.

4.2 Aanbevelingen

De resultaten van het onderzoek geven geen directe aanleiding om archeologische maatregelen in de vorm van gravend onderzoek aan te bevelen omdat de bodem vrijwel overal sterk verploegd is.

Literatuur

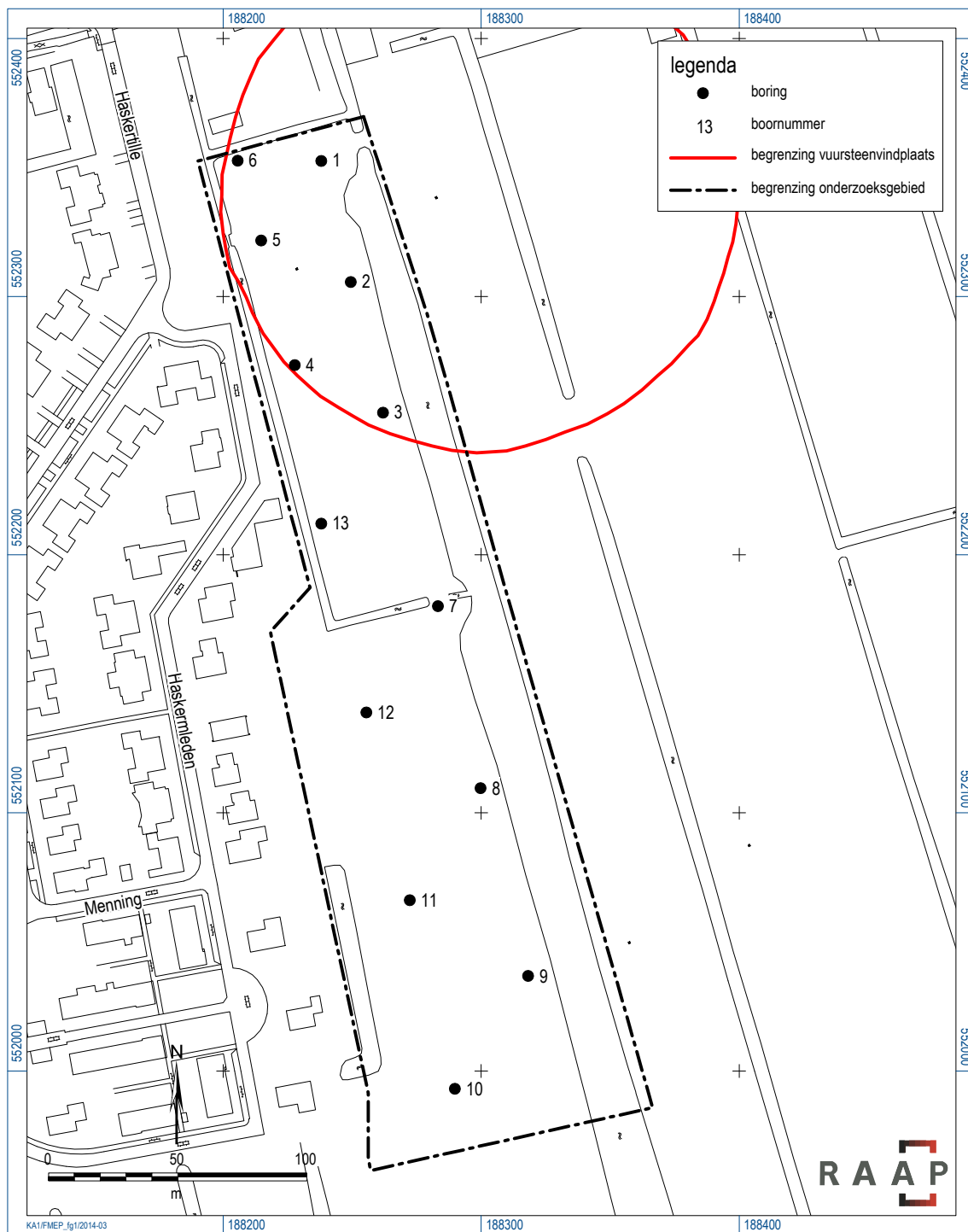
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Exaltus, R.P. & P.S.G. Asmussen**, 2003. Gemeente Skarsterlân, provincie Fryslân; een archeologische verwachtings- en advieskaart. *RAAP-rapport 821*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Robas Producties**, 1990. *Historische Atlas Friesland. Chromotopografische Kaart des Rijks, schaal 1:25.000*. Uitgeverij Robas Producties, Den Ijp.
- Schotanus à Sterringa, B.**, 1718. *Uitbeelding der Heerlijkheit Friesland ; zoo in 't algemeen als in haare XXX bijzondere Grietenijen*. François Halma, Ljouwert (Fascimile-uitgave 1979).
- Stapert, D.**, 1990. Het onderzoek van de Ahrensburg-vindplaats te Oudehaske (Fr.) in 1990. *Paleo-aktueel 2*: 19-24.
- Stiboka**, 1976a. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Blad 11 West Heerenveen*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Stiboka**, 1976b. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij kaartblad 11 West Heerenveen*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Versfelt, H.J. & M. Schroor**, 2005. *De Atlas van Huguenin. Militair-topografische kaarten van Noord-Nederland 1819-1829*. Heveskes Uitgevers, Groningen.

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuur 1. Boorpuntenkaart.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen (inclusief lithologisch profiel).

Figuur 1. Boorpuntenkaart.

Bijlage 1: Boorbeschrijvingen (inclusief lithologisch profiel)

boring: FMEP-1

beschrijver: MS, datum: 12-3-2014, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie - waardering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Fryslân, gemeente: De Friese Meren, plaatsnaam: Oudehaske, opdrachtgever: Gemeente De Friese Meren, uitvoerder: RAAP Noord

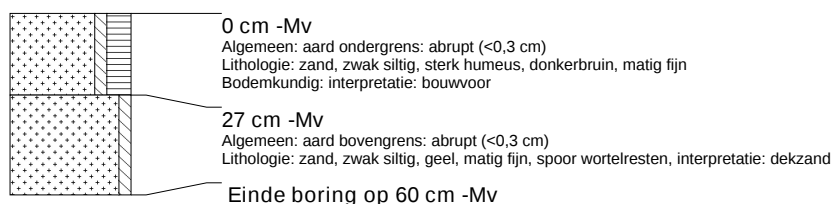
boring: FMEP-2

beschrijver: MS, datum: 12-3-2014, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie - waardering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Fryslân, gemeente: De Friese Meren, plaatsnaam: Oudehaske, opdrachtgever: Gemeente De Friese Meren, uitvoerder: RAAP Noord

boring: FMEP-3

beschrijver: MS, datum: 12-3-2014, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie - waardering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Fryslân, gemeente: De Friese Meren, plaatsnaam: Oudehaske, opdrachtgever: Gemeente De Friese Meren, uitvoerder: RAAP Noord

boring: FMEP-4

beschrijver: MS, datum: 12-3-2014, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie - waardering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Fryslân, gemeente: De Friese Meren, plaatsnaam: Oudehaske, opdrachtgever: Gemeente De Friese Meren, uitvoerder: RAAP Noord

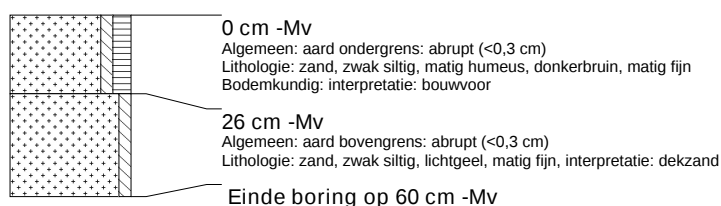
boring: FMEP-5

beschrijver: MS, datum: 12-3-2014, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie - waardering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Fryslân, gemeente: De Friese Meren, plaatsnaam: Oudehaske, opdrachtgever: Gemeente De Friese Meren, uitvoerder: RAAP Noord

boring: FMEP-6

beschrijver: MS, datum: 12-3-2014, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie - waardering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Fryslân, gemeente: De Friese Meren, plaatsnaam: Oudehaske, opdrachtgever: Gemeente De Friese Meren, uitvoerder: RAAP Noord

boring: FMEP-7

beschrijver: MS, datum: 12-3-2014, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Fryslân, gemeente: De Friese Meren, plaatsnaam: Oudehaske, opdrachtgever: Gemeente De Friese Meren, uitvoerder: RAAP Noord

boring: FMEP-8

beschrijver: MS, datum: 12-3-2014, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Fryslân, gemeente: De Friese Meren, plaatsnaam: Oudehaske, opdrachtgever: Gemeente De Friese Meren, uitvoerder: RAAP Noord

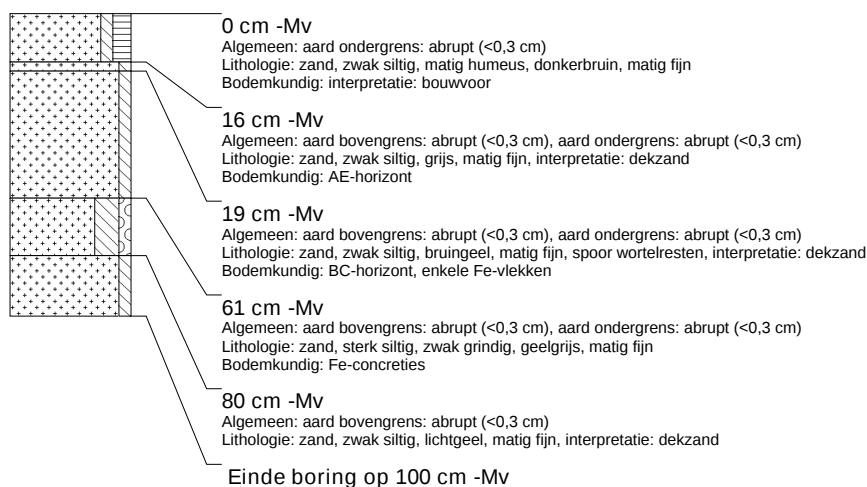
boring: FMEP-9

beschrijver: MS, datum: 12-3-2014, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Fryslân, gemeente: De Friese Meren, plaatsnaam: Oudehaske, opdrachtgever: Gemeente De Friese Meren, uitvoerder: RAAP Noord

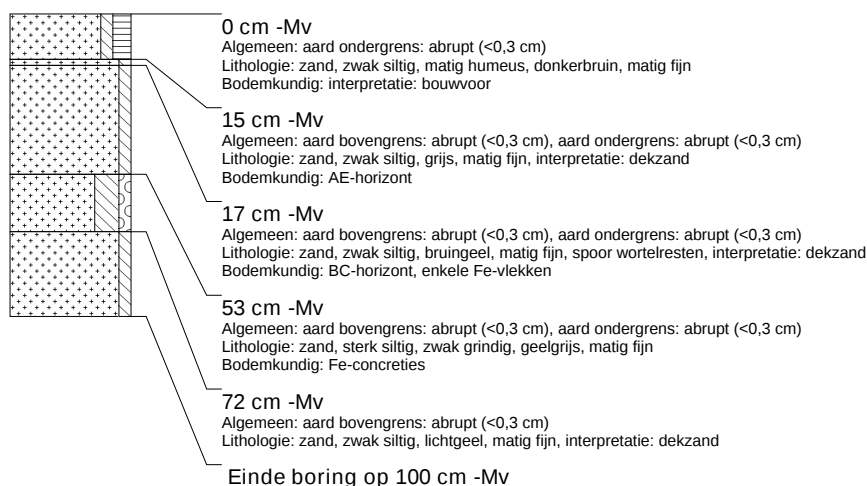
boring: FMEP-10

beschrijver: MS, datum: 12-3-2014, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Fryslân, gemeente: De Friese Meren, plaatsnaam: Oudehaske, opdrachtgever: Gemeente De Friese Meren, uitvoerder: RAAP Noord

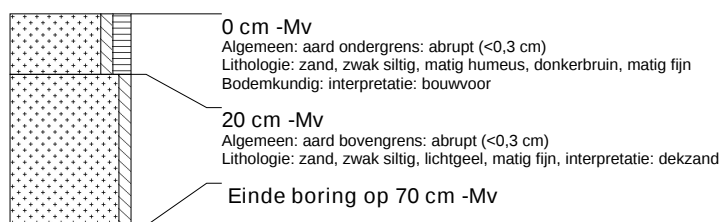
boring: FMEP-11

beschrijver: MS, datum: 12-3-2014, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Fryslân, gemeente: De Friese Meren, plaatsnaam: Oudehaske, opdrachtgever: Gemeente De Friese Meren, uitvoerder: RAAP Noord

boring: FMEP-12

beschrijver: MS, datum: 12-3-2014, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Fryslân, gemeente: De Friese Meren, plaatsnaam: Oudehaske, opdrachtgever: Gemeente De Friese Meren, uitvoerder: RAAP Noord

boring: FMEP-13

beschrijver: MS, datum: 12-3-2014, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Fryslân, gemeente: De Friese Meren, plaatsnaam: Oudehaske, opdrachtgever: Gemeente De Friese Meren, uitvoerder: RAAP Noord

